

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

TADEUSZ LEWASZKIEWICZ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0003-0676-9841

e-mail: lewtad@interia.pl

JUBILEUSZ 90-LECIA URODZIN PROFESORA WŁADYSŁAWA KUPISZEWSKIEGO

Celebration of the 90th birthday of Professor Władysław Kupiszewski

Abstract: The object of this article are the academic and organisational achievements of W. Kupiszewski, a professor of the University of Warsaw. The professor researched mainly Polish dialectology and the history of the Polish language. The article contains covers of Prof. Kupiszewski's books.

Keywords: Władysław Kupiszewski, Polish dialectology, history of the Polish language.

Władysław Kupiszewski urodził się 9 kwietnia 1930 roku we wsi Książnice w Kieleckiem. Czteroletnie gimnazjum i dwuletnie liceum typu humanistycznego skończył w 1949 roku w Bochni. Przez dwa lata był nauczycielem w szkole podstawowej w rodzimej wsi. W latach 1951-1955 studiował filologię polską w Uniwersytecie Warszawskim. Po studiach został asystentem Profesora Witolda Doroszewskiego i brał udział w badaniach gwarowych na Warmii i Mazurach, jak również w innych regionach całej Polski. Pod kierunkiem wybitnego uczonego napisał pracę magisterską (1955) oraz dysertację doktorską (1964). Ukazały się one drukiem w postaci książek: *Słownictwo Warmii i Mazur. Astronomia ludowa, miary czasu i meteorologia* (Wrocław 1959) – część dotycząca meteorologii opracowała Z. Węgiełek-Januszewska; *Słownictwo meteorologiczne w gwarach i historii języka polskiego* (Wrocław 1969). Habilitował się w 1974 roku na podstawie dorobku i rozprawy habilitacyjnej *Polskie słownictwo z zakresu astronomii i miar czasu. Stan obecny, historia i związki słowiańskie* (Warszawa 1974). W 1990 roku Jubilat otrzymał tytuł profesora.

Na polonistyce warszawskiej Profesor W. Kupiszewski prowadził zajęcia z wielu przedmiotów językoznawczych. Pracował również w Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku (1980-1985), w Uniwersytecie Szczecińskim (1985-1989) i od 2003 roku przez kilka lat w Mazowieckiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu. Był promotorem kilkunastu prac magisterskich i siedmiu doktoratów.

Profesor W. Kupiszewski zajmował się głównie dialektologią i historią języka polskiego – z tych dziedzin badawczych ma wybitne osiągnięcia naukowe, o czym świadczą m.in. wymienione powyżej książki.

Problematykę gwarową reprezentuje monografia *Wybrane nazwy temporalne w gwarach polskich* (Warszawa 2012). Z publikacji dialektologicznych warto wymienić tytuły wybranych artykułów: *Kilka uwag o dialekcie podhalańskim. Słowniczek wyrazów gwarowych* (1959); *Z badań dialektologicznych na Ziemiach Zachodnich* (1960) – wspólnie z J. Basarą i H. Horodyską; *Nazwy wiru powietrznego w gwarach* (1963); *Gwarowe nazwy belemnitów* (1970); *Księżyc w lisiej czapie. (Ze słownictwa gwarowego)* (1991); *Gwarowe nazwy północy i wierzenia z nią związane* (1998); *Gwara w wybranych utworach M. Pilota* (1999); *Wyrazy gwarowe w znaczeniu 'bić', 'uderzać'* (2003); *Gwarowe nazwy temporalne związane z sianokosami* (2006); *Gwarowe nazwy wołów* (2011). Na wzmiankę zasługuje fakt, że Jubilat był współautorem bardzo ważnego w terenowych badaniach gwaroznawczych *Kwestionariusza do badania słownictwa ludowego* (pod red. W. Doroszewskiego, z. 1-4, Wrocław 1958).

Zagadnienia z historii języka polskiego są obecne w wymienionych książkach. Oprócz tego leksykalnej problematyki dialektologicznej i historycznojęzykowej dotyczą także artykuły Profesora W. Kupiszewskiego, np.: *Nazwa zorza w gwarach i historii języka polskiego* (2000); *Południe w gwarach i historii języka polskiego* (2001); *Wieczór w gwarach i historii języka polskiego* (2002); *Nazwy typu odwieczersz w gwarach i historii języka polskiego* (2003). Najczęściej jednak Jubilat zajmował się językiem i stylem pisarzy. Teofilowi Lenartowiczowi poświęcił właściwie monografię w postaci artykułów opublikowanych w „Pracach Filologicznych”: *O języku Teofila Lenartowicza. I* (1974); *O języku Teofila Lenartowicza. II Fleksja* (1977); *O języku Teofila Lenartowicza. III Słowotwórstwo* (1978); *O języku Teofila Lenartowicza. [Słowotwórstwo c.d., składnia, słownictwo]* (1980); *O języku Teofila Lenartowicza. Zakończenie* (1981). Najbardziej Profesor poświęcił się badaniom języka i stylu Stefana Żeromskiego. Przede wszystkim opublikował monografię *Język „Dzienników” Stefana Żeromskiego* (Warszawa 1990). Jest także autorem kilkunastu artykułów, np.: *Słowotwórcze neologizmy w „Dziennikach” Żeromskiego* (1986); *Z badań nad językiem Stefana Żeromskiego* (1989); *Neologizmy frazeologiczne w Dziennikach Stefana Żeromskiego* (1990); *Z zagadnień języka Syzyfowych prac Stefana Żeromskiego* (1991); *Neologizmy leksykalne w Dziennikach Stefana Żeromskiego* (1992); *Słowotwórcze wykładniki stylu w Syzyfowych pracach S. Żeromskiego* (1993); *Zagadnienia stylu w Wiernej rzece S. Żeromskiego* (1995).

Profesor zajmował się także językiem innych pisarzy polskich: Jana Kochanowskiego (np. *Artyzm językowy Jana Kochanowskiego*, 1982), Adama Mickiewicza (*Mickiewiczowskie chmury i obłoki*, 1970), Henryka Sienkiewicza (*Dwie nowele Henryka Sienkiewicza w oglądzie językoznawcy*, 2001), Adolfa Dygasińskiego (np.: *Szkola w powieści A. Dygasińskiego*, 1993; *Świat bogów w Godach życia A. Dygasińskiego*, 1994), Bolesława Prusa (*Uwagi o języku Kronik Bolesława Prusa*, 1983), Władysława S. Reymonta (*Zapozyczenia obce w opowiadaniu Powrót Władysława Stanisława Reymonta*, 2004), Emila Korytki (*Język listów Emila Korytki*, 1992), Jarosława Abramowa-Newerlego (np.: *Frazeologia w powieści Jarosława Abramowa-Newerlego Pan Zdzich w Kanadzie*, 1994; *Socjolingwistyczna charakterystyka bohaterów sztuki Ja-*

roslawa Abramowa-Newerlego *Gęsi za wodą* (1998); Witolda Gombrowicza (*Uwagi o języku dramatu W. Gombrowicza Iwona księżniczka Burgunda*, 1991), Mariana Pilota (np.: *Gwara w wybranych utworach M. Pilota*, 1999; *Funkcje zapożyczeń obcych w wybranych utworach M. Pilota*, 2001), Sławomira Łubińskiego (*Polszczyzna potoczna w powieści S. Łubińskiego*, 1982). Do powyższych publikacji nawiązują książki Profesora: *O języku powieści „Pan Zdzich w Kanadzie”* J. Abramowa-Newerlego (Warszawa 1993); *Z zagadnień języka pisarzy* (Warszawa-Łowicz 2004).

Zainteresowania językiem twórców literatury skłoniły Profesora do przygotowania pożytecznej książki *Sylwetki pisarzy nieznanymi, mało znanych lub zapomnianych* (Warszawa 2016).

Profesor interesował się również problematyką kultury i poprawności języka polskiego (np.: *Sprawy językowe. Wrócić z powrotem; Na szkole czy w szkole; Schemat czy szemat*, 1956; *Tytuły i nazwy zawodowe kobiet*, 1967) oraz onomastyką (tutaj przede wszystkim praca książkowa *Dlaczego Agnieszka a nie Innes? Wybierz imię dla swego dziecka*, Warszawa 1991).

Jubilat ma w swoim dorobku artykuły z historii językoznawstwa polskiego i słowiańskiego, np.: *Das Wirken polnischer Sprachwissenschaftler an der Leipziger Universität* (1976); [Aleksander Brückner] *Der Dialektologe* (1980); *Vatroslav Jagić a językoznawstwo polskie* (1984). Do tego działu można zaliczyć również nekrologi poświęcone wybitnym językoznawcom: Jerzemu Kuryłowiczowi, Stanisławowi Skorupce, Mieczysławowi Szymczakowi.

Nie można pominąć milczeniem działalności bibliograficznej Profesora W. Kupiszewskiego, który w latach 1969-1990 ogłosił w „Poradniku Językowym” (od 1976 r. wspólnie z Krystyną Długosz-Kurczabową) 22 odcinki *Przeglądu polskich prac językoznawczych* (łącznie około 480 stron druku). Wydał też wspólnie z K. Długosz-Kurczabową cenną bibliografię: *Les études linguistiques en Pologne 1945-1971* (Paris 1977). Bibliografie te są ważną pomocą warsztatową w polonistycznych badaniach językoznawczych.

Łącznie Profesor W. Kupiszewski opublikował 10 książek (w tym dwie we współautorstwie) oraz ponad 200 artykułów naukowych, recenzji, tekstów gwarowych oraz przeglądów bibliograficznych. Zamieścił również w prasie ponad 140 artykułów publicystycznych o tematyce niejęzykoznawczej. Jubilat jest nie tylko miłośnikiem literatury polskiej jako przedmiotu badań. Wydał również własne wiersze oraz przemyślenia na temat „mądrości sentencji”. Oto wykaz tych publikacji: *Stąd wyciszenie* (Warszawa 2008); *Zatrzymane...* (Warszawa 2009); *Mądrość sentencji* (Warszawa 2021).

Profesor ma poważny dorobek organizacyjny. W latach 1978-1981 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Polonistyki UW, wicedyrektora (1981-1984), a później dyrektora Instytutu Języka Polskiego UW (1985-1986); był również w latach 1980-1985 przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Filologii Polski Filii UW w Białymstoku. W latach 1991-1998 kierował Zakładem Historii Języka Polskiego i Dialektologii Wydziału Polonistyki UW. Był członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN, jest członkiem rzeczywistym Warszawskiego Towarzystwa Naukowego. W latach 1976-1986 Jubilat był sekretarzem Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa PAN, a w latach 1987-1990 przewodniczył tej Komisji. Od 1967 r. Profesor pełnił funkcję sekretarza Komitetu Redakcyjnego „Prac Filologicznych”, a od 1986 r. przez kilkanaście lat re-

daktora naczelnego. Za zasługi naukowe i organizacyjne został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Dokładniej dorobek naukowy i organizacyjny Profesora W. Kupiszewskiego omawiają: W. R. Rzepka, *Profesor Władysław Kupiszewski (w sześćdziesiątą rocznicę urodzin oraz trzydziestopięciolecie pracy nauczycielskiej w Uniwersytecie Warszawskim)*, „Poradnik Językowy”, z. 7, 1990, s. 481-489; J. Siatkowski, *Życiorys naukowy profesora Władysława Kupiszewskiego*, „Prace Filologiczne” XLV, 2000, s. 9-22. W artykule J. Siatkowskiego znajduje się również bibliografia publikacji W. Kupiszewskiego do 2000 r.

Profesor W. Kupiszewski ma wybitny dorobek naukowy i organizacyjny. Warto także podkreślić, że zdobył sobie uznanie również jako prawy i sympatyczny nauczyciel akademicki i promotor, wspaniały kolega i przyjaciel.

Życzymy Panu Profesorowi zdrowia, pomyślności i następnych publikacji naukowych.

Konflikt interesów: Autor deklaruje brak konfliktu interesów.

Wkład autorów: Autor przyjmuje na siebie wyłączną odpowiedzialność z tytułu: przygotowania koncepcji badawczej dzieła i sposobu jego przedstawienia (opracowania metodyki), zebrania i analizy danych, interpretacji wniosków, a także zredagowania wersji ostatecznej rękopisu.

